

РЕЦЕНЗІЯ

**кандидата психологічних наук, доцента Ганни Анатоліївни Дьоміної
на дисертацію Князева Владислава «Психологічний супровід дітей з
проявами розладу дефіциту уваги та гіперактивністю», представлену на
здобуття наукового ступеня
доктора філософії у галузі психології за спеціальністю 053 Психологія**

Стрімке зростання кількості дітей з вадами розвитку, особливо з розладом дефіциту уваги та гіперактивності (РДУГ), що спостерігається як в Україні, так і на міжнародному рівні, підкреслює важливість розробки ефективних методів діагностики, лікування та психологічного супроводу для забезпечення успішної адаптації цих дітей у соціумі. Варто зазначити, що РДУГ має негативний вплив на сімейні взаємини, навчання, поведінкову сферу, соціальні контакти, що часто призводить до шкільної дезадаптації. Нестача уваги до таких дітей з боку батьків, педагогів, психологів може призвести до серйозних наслідків для їхнього розвитку та благополуччя родини. Значущість цієї проблеми підтверджується створенням в Україні інклюзивно-ресурсних центрів та необхідністю розробки більш ефективних і швидких методів психологічного супроводу для таких дітей. Дослідження РДУГ охоплює біологічні та соціально-психологічні чинники, проте існує потреба в більш детальному комплексному аналізі цих факторів і розробці інтегрованої моделі втручання, що робить тему дослідження особливо важливою в сучасних умовах.

У зв'язку з цим, дисертаційне дослідження Князева Владислава, яке присвячено, теоретичному обґрунтуванню й експериментальному вивченню проблеми психологічного супроводу дітей з проявами розладу дефіциту уваги та гіперактивністю є доцільним та глибоким. В роботі чітко обґрунтовано актуальність проблеми, визначено об'єкт, предмет, мета і завдання дослідження, сформульовані наукова новизна, теоретичне і практичне значення дисертації.

Важливо відзначити раціональну побудову структури дисертації, коректність та професійність психологічного аналізу і логічність викладу змісту дисертаційного дослідження: кожний із трьох розділів є завершеним у відповідності з поставленою метою, завданнями; висновки до розділів і загальні висновки відповідають змісту розділів, в цілому дослідженню та являють собою

вищий рівень узагальнення дисертації. Робота містить велику кількість таблиць та рисунків, що дає змогу більш об'ємно репрезентувати отримані експериментальні дані.

Цінність рецензованої праці зумовлюється й тим, що її дослідно-експериментальна робота включає в себе не лише констатувальний психологічний експеримент, але, що особливо важливо, об'ємний та багаторівневий формувальний експеримент – з визначеною власною оригінальною стратегією його проведення. Результати дослідження були представлені на багатьох наукових заходах, що підтверджує їх визнання науковою спільнотою та актуальність теми дослідження.

Структура і зміст першого розділу «Теоретико-методологічні засади дослідження особливостей проявів РДУГ у дитячому віці» побудована на основі аналізу психологічних підходів, щодо окреслення поняття розладу дефіциту уваги з гіперактивністю та розглядають це як розлад психічного розвитку та поведінки, який складається з таких симптоматичних проявів: імпульсивність, підвищена рухова активність, порушення у розвитку уваги, опозиційно-викличні прояви у поведінці, підвищений рівень тривожності, тики тощо. За результатами теоретичного аналізу було описано систему чинників РДУГ у дитячому віці: соціально-психологічний, нейропсихологічний та індивідуально-психологічний чинник.

Результати констатувального експерименту аналізуються у другому розділі «Емпіричне дослідження індивідуально-психологічних, соціальних та нейропсихологічних чинників синдрому дефіциту уваги із гіперактивністю». На підставі аналізу наукових джерел були виділені основні чотири підгрупи дітей молодшого шкільного віку, що досліджувались у роботі: діти із проблемами гіперактивності та імпульсивності, діти із порушенням уваги, діти із комбінованою формою, діти із проблемами соціальної адаптації. У розділі відображено організаційні і методологічні засади та подано аналіз результатів емпіричного дослідження особливостей впливу різних груп чинників на розвиток дітей з РДУГ, а також кореляційний аналіз, дисперсійний та кластерний аналіз зв'язків чинників розвитку РДУГ. Підтверджено припущення, що інтенсивність показників РДУГ

детермінована трьома групами чинників: соціально-психологічними, нейропсихологічними та індивідуально-психологічними.

У третьому розділі «Психологічний супровід дітей в системі корекційно-розвивальних заходів з подолання проявів РДУГ» представлені дані формувального експерименту: описана модель і алгоритм впровадження програми психологічного супроводу дітей з РДУГ; наведено приклади вправ та програм супроводу для різних груп дітей, розроблені рекомендації. Дисертант підтверджує ефективність формувального експерименту за допомогою кількісного та якісного аналізу діагностичних методик.

Водночас хочемо висловити деякі зауваження і побажання:

- 1) зробити літературну редакцію тексту дисертації;
- 2) дисертаційне дослідження стало б багатшим, якщо б воно охопило міжстатеві відмінності у проявах основних симптомів РДУГ не лише у 1-му розділі, а й у 2-му та 3-му розділах;
- 3) важливим було б окреслити єдину структуру чинників (у всіх розділах однаково);
- 4) ми впевнені, що дисертаційне дослідження стало б кращим і більш структурованим, якби автор у розділі 3 окремо виділив параграф про ефективність запропонованої програми.

Проте, зазначені зауваження не знижують загальної позитивної оцінки наукової роботи. Дисертаційне дослідження Князева Владислава «Психологічний супровід дітей з проявами розладу дефіциту уваги та гіперактивністю» відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року і може бути рекомендоване до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді зі спеціальності 053 Психологія.

Рецензент:

**кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психосоматики та психології здоров'я
факультету психології,
УДУ імені Михайла Драгоманова**

Г.А. Дьоміна

Секретар канцелярії Українського державного
університету імені Михайла Драгоманова
Підпис
«27» _____ 2024 р.